

1. Загальні енциклопедії та енциклопедичні словники. URL: <https://corpus.encyclopedia.kyiv.ua/general-encyclopedias> (дата звернення: 03.04.2025).

2. Словник синонімів української мови: в 2 т. / Т. 1. А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук та інші. Київ: Наукова думка, 2001. 1026 с.

3. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / за ред. С. О. Карамана, О. А. Копусь. Київ: Літера ЛТД, 2013. 544 с.

Марія Наливайко,
кандидат філологічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

АНТРОПОНІМИ В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІЙ МІЖМОВНІЙ КОМУНІКАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ВОЛОДИМИРА ЛИСА «СТОЛІТТЯ ЯКОВА»)

Використання лексики різних стилістичних рівнів є одним із найхарактерніших засобів зображення дійсності у романі Володимира Лиса «Століття Якова». Антропоніми – вид оніма, будь-яка власна назва людини (чи групи людей), в тому числі ім'я, ім'я по батькові, прізвище, прізвисько, псевдонім, криптонім, кличка, андронім, гінеконім, патронім [2, с. 40].

Володимир Лис – один із найпопулярніших письменників, який працює в різних жанрах – від драматичних творів до романів. Про життя древнього Якова з поліського села, його любові й війни, злочинства й подвиги, муки й пристрасті. Цей роман – це сімейна сага Якова, це 100 років української історії. Автор показав волинське Полісся на перехресті режимів, імперій, народів, культур. Головний герой зустрів прибуду, дівчину Оленку, яка змусила його пригадати прожите.

Літературно-художні антропоніми роману В. Лиса, крім номінативної функції, служать характеристикою героя. Пор.: «*Ларисою* звали мою маму. А я називала маму *Лесею*.

– Гарне ім'я, – схвалив Яків» [1, с. 189].

Ім'я Яків, зважаючи на доонімну семантику, з давньоєврейської означає «той, хто йде по п'ятах» [1, с. 413].

Головного героя називає українськими іменами та їх варіантами: *Яків, Ясько*; польськими: *Якуб, Якубек, Яцек*.

Двочленні моделі власних назв представлені конструкціями: «ім'я + прізвище»: *Йосип Ващук, Зоф'я М'ялковська, Потап Ярчук, Прокіп Тищук, Кишиштоф Собеський, Збігнєв М'ялковський, Ян Кохановський, Тадеуш Маєвський*; «ім'я+по батькові»: *Яків Платонович, Парасковія Яківна*. До складу тричленних моделей входять усі три елементи офіційного найменування особи: прізвище, ім'я, по батькові: *Глушук Тимофій Єгорович, Краліщук Олена Віталіївна, Мех Платон Гордійович, Мех Парасковія Купріянівна, Мех Софія Яківна, Мех Уляна Яківна*.

Імена жителів поліського села Загоряни становлять найбільшу групу. Так, для іменування чоловіків письменник уживає такі імена: *Богдан, Андрій, Артем, Платон, Карпо, Гаврило, Пилип, Матвій, Валентин, Антон, Ростислав, Прокіп, Тимофій, Федот*.

Жінки ж зветься такими іменами: *Валерія, Вікторія, Валерія, Параскева, Ольга, Ніна, Майя, Світлана, Соломія, Васирина, Текля, Гафія, Харитина, Олена, Поліна, Неоніла, Марина, Катерина, Тереза, Павлина, Ярина, Ганна*.

У зменшено-пестливих варіантах імен відбилися деякі фонетичні риси української вимови: відкидання або чергування голосних, скорочення початку чи кінця імені та ін.: *Рузя – Розалія, Геник – Євген, Рипина – Агрипина, Уруся – Урсула*; протеза: *Їгор, Їгорко – Ігор, Гандрій – Андрій, Йвасьо – Іван, Йванко – Іван*.

Для найменування дітей, молодих хлопців і дівчат В. Лис уживає імена-демінітиви, утворені за допомогою зменшувально-пестливих суфіксів: -к(а), -очк(а), -ечк(а), -еньк(а), -юн(я), -ик, -к(о): *Парасочка, Зосечка, Геник, Тадик, Вікочка, Богданко, Артемко, Варочка, Гаврилко, Зосенька, Зосюня, Оленка, Олька, Уруся, Віка, Кишишук, Женік, Славик, Улянка, Устиночка, Парася, Катажінка, Іванко, Гаврилко, Ярчик, Варочка, Уляся, Ясьо*.

В. Лис дуже часто замінює українські імена персонажів їх чужомовними відповідниками: *Софія – Зося, Яків – Якуб, Оленка – Альона, Яків – Яша*. Використовує подвійні імена (російське та українське): Чим далі жила в нього *Альона-Оленка*, тим більше прив'язувався до неї *Яків*. [1, с. 43]; українське та

польське: Стояла така ж рання осінь, як і в час народження першої доньки. Тепер їх було три: Парасочка, *Софійка-Зосечка* і найменша – Уляночка, яку Зося-старша тримала на руках [1, с. 134].

Автор використовує **польські імена**: *Зося, Якуб, Киись, Генрік, Збігнєв, Ян, Тадик, Тадеуш, Пьотр, Болеслав, Броніслав, Веслав, Конрад*; **єврейські**: *Герико*.

Чоловіків та жінок старшого віку автор називає іменами та іменами по батькові. Напр.: – Якове Платоновичу, вам треба постригтися. Не заперечуйте. І пострижу вас я [1, с. 56]; – Ваша дочка свідчить, що то був таки Тимофій Глушук – м'яко, дуже м'яко сказав слідчий. – Вона вам просто не хотіла казати... так, Парасковіє Яківно? [1, с. 218]; Дохтурка з печальними очима *Вікторія Семенівна (Вікочка, Вікочка Семенівна, сокоріла коло неї Олька...)* [1, с. 182].

Автор використовує також зменшено-пестливі імена та патроніми. Напр.: А з ним прийшов *Валік, Валько, Тарасів син*, який цього року закінчив школу й уже поступив до якогось там університету чи й до двох одразу... [1, с. 52).

Характеризуючи особу, В. Лис утворює словотвірний ряд імені з фонетичних варіантів. Напр.: А потім – до хати вертатися не хотілося – він пішов на город і в кінці його, коло самого рова, побачив довгасту барвисту пляму. Тією плямою й була *Оленка, Оляна, Ольона, Альона*. Але тоді він ще не знав, як її звати [1, с. 15]; *Кишиштоф, Киись, Кишишук* засинає [1, с. 124]; Федотиха оглянулася, стишила голос, а *Яків-Яшко* встиг за вугол сховатися [1, с. 21]; На зміну йому прийшов *Женік, Генік*, тоже з сусіднього села [1, с. 177].

Виразними зі стилістичного боку є антропонімічні означення. Поєднуючись із власними іменами, вони компенсують недостатню інформацію, модифікують зміст, служать важливим засобом передачі почуттів і думок письменника: *маленький Артемко, Зося-менша, Зоська-мала, Зося-старша, маленька, але горда Зосенька, Танька, найменша онучка по Ольці, малий Яшко*.

Таким чином, можна говорити про ономастичне багатство роману В. Лиса. Доцільним вважаємо подальші спостереження над ономастиком письменника.

Список використаної літератури

1. Лис В. С. Століття Якова [Текст] / передм. О. Забужко; внутр. оформл. Т. Коровіної. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2010. 240 с.
2. Словник української ономастичної термінології / Уклад. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. Харків : Ранок – НТ, 2012. С. 256.

Оксана Негер,

кандидат філологічних наук, доцент,
Ужгородський національний університет;

Людмила Юрса,

кандидат філологічних наук, доцент,
Львівський національний університет імені Івана Франка

КОНЦЕПТОСФЕРА РОМАНІВ Т. ПАХОМОВОЇ

Постановка проблеми. У сучасному українському мовознавстві зростає інтерес до дослідження концептосфери художнього тексту як інструмента пізнання ментального, аксіологічного та культурного простору автора. Романи Тетяни Пахомової, сучасної української письменниці, що працює переважно в жанрі історико-психологічного роману, є цінним матеріалом для вивчення особистісно-центричних і національно маркованих концептів.

Актуальність проблеми полягає в потребі глибшого розуміння ідейно-світоглядного змісту художніх текстів Т. Пахомової через призму концептологічного аналізу. Дослідження концептосфери дозволяє виявити домінантні смисли, що формують ідентичність персонажів, авторську картину світу, а також відображають суспільні запити та культурні маркери доби.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри помітну активізацію інтересу до творчості Тетяни Пахомової з боку науковців, дослідження її романів здебільшого зосереджуються на морально-етичній проблематиці, гендерному аспекті та історичних алюзіях [7, 2, 1]. Водночас питання концептосфери її творів, тобто системної організації ключових концептів, які